

STEVAN DORONJSKI

*Bratstvo i jedinstvo, samoupravljanje
i nesvrstanost su temelji na kojima
počiva i na kojima će se odlučno
razvijati socijalistička Jugoslavija*

Oproštajni govor druga Stevana Doronjskog, predsjedavajućeg Predsedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije.

Okupljali smo se mi, komunisti Jugoslavije, u raznim okolnostima koje nam je nametalo vreme i istorija, u situacijama surovim i dramatičnim. Imali smo i časove radosti i pobjeda.

Sastajali smo se decenijama pod Titovim rukovodstvom, radi dogovora o redovnim, ili sudbinskim pitanjima naše zemlje. Ovoga puta, na žalost, sastali smo se u tužnom povodu da iskažemo svoje poštovanje i zahvalnost čoveku koji je toliko mnogo učinio i značio za našu Partiju i naš narod. Za sve to dugo i dramatično vreme od šest punih decenija u našoj Partiji delovao je odlučan i hrabar, visoko moralan čovek, borac, rukovodilac, koji je generacije i generacije nadahnjivao svojim primerom do poslednje iskre svoga života — drug Tito.

Komunistička partija Jugoslavije je baš u tom periodu zauzela svoje mesto u istoriji. S Titom smo prošli najsudbonosnije dane u borbi za socijalno i nacionalno oslobođenje. Učinili smo dela, kakvih je malo u istoriji i kojima svet odaje priznanje.

Drug Tito je oblikovao platformu i program jugoslovenske revolucije. Mnogo više od toga, on je taj program i ostvario, nalazeći se

na čelu jedne hrabre i poletne organizacije jugoslovenskih komunista koja je bila uvek spremna i na najveće žrtve.

Nije lako nacrtati Titovu ličnost, njegov izuzetno sadržajni i dugi borbeni vek, koji se idealno izjednačava sa istorijom jugoslovenske revolucionarne borbe za poslednjih šest decenija.

Govoreći jednom prilikom o svom životu, drug Tito je rekao da on nije bio lak, ali da ga je živeo radosno, da, u celini uzev, ne bi ni sada drugi izabrao.

Josip Broz, sedmo dete svojih roditelja, rodio se u malom zagorskom mestu Kumrovcu, u kraju gde su pre pet vekova kmetovi i seljaci hrabro jurišali pod vođstvom Matije Gupca za »opštu slobodu i stalešku jednakost, opšte plaćanje poreza i opštu obavezu za odbranu domovine...«. I drug Tito je vodio narod u borbu za »opštu slobodu i stalešku jednakost«, za odbranu domovine. Gupca su neprijatelji pogubili, stavljajući mu usijanu krunu na glavu. Nema ni broja koliko je neprijatelja ucenjivalo i tražilo Titovu glavu i namenjivalo mu gubilište. Kao i njegov zemljak Matija Gubec, i Tito je rođenjem smešten na gladni tas seljačkog sina, potonjeg metaliskog radnika, na tas obespravljenih i golorukih, na tas neravnopravan u odnosu na onaj drugi koji je na istoj vagi života nosio domaće vlastodršce. Za razliku od svoga tragičnog zemljaka Matije koji se nije uspeo da otme nedaćama siromaštva i neukosti, Tito nije upoznao za svoga života poraze. Ne zato što ih nije bilo ili moglo biti, nego zato što ih nije priznavao! Dok god je čovek živ — uče nas on i njegovo delo — postoji i nada u mogućnost izlaska iz nevolja.

Pre 70 godina dobio je radničku knjižicu i člansku kartu socijalističke partije. Jedva je imao 21 godinu kada je zbog antiratne propagande uhapšen i odležao neko vreme u Petrovaradinskoj tvrđavi u čijim je vlažnim i tamnim ćelijama i budan snevao o znanim mu povorkama koje se neodoljivo valjaju pod plamtećim stegovima.

Svoje mladalačke snove Tito je revolucionarnim delom izborio i oživotvorio. Učesnik je oktobarske revolucije, inicijator i organizator mnogih borbenih radničkih akcija u zemlji, rodonačelnik borbe protiv frakcija, a za jedinstvo partije, hrabar u svim bitkama, uvek uspravan i uzdignutog čela.

Njegovo držanje pred policijom i na sudu u Zagrebu 1928. godine, kada je rekao: »Ne osjećam se krivim... jer ne smatram ovaj sud kompetentnim, za mene je kompetentan samo sud Partije...«, nadahnjivalo je hrabrošću mnogobrojne generacije do današnjeg dana. Ni izveštač građanskog lista koji je pratio to suđenje, impresioniran držanjem druga Tita, nije mogao a da ne prizna: »Njegovo

lice ima nešto od onih fizionomija koje podsećaju na čelik«. Osuđen na pet godina robije, drug Tito je u zatvoru bio revolucionar i aktivista — učio, prevodio, organizovao, štrajkovao, drugovao, hrabrio.

Našavši se u Moskvi početkom 30-tih godina kao predstavnik Komunističke partije Jugoslavije, Tito je predavao na Međunarodnoj lenjinskoj školi za kadrove stranih zemalja. Ostaje neispitano kako, kada i gde se on mogao spremati za ovakve i još kompleksnije zadatke kada je njegov život uvek bio samo borba, dužnost, briga i žrtva. Koliko je samo ilegalnih imena morao promeniti, koliko legitimacija i pasoša, koliko mesta legalnog i ilegalnog boravka, koliko je poternica i ucena za njim pokrenuto!

U svojoj 45. godini, posle 27 godina borbe u radničkom revolucionarnom pokretu, Josip Broz se našao na najodgovornijim zadacima u svom životu. Stao je na čelo Komunističke partije Jugoslavije 1937. godine u sudbonosnim danima, uoči drugog svetskog rata. Do tada je neefikasnost našeg radničkog i komunističkog pokreta, uprkos subjektivnoj hrabrosti i odanosti revoluciji njenih kadrova, dovela do krize njegove ideološke baze, strategije i politike. Od tada je, pune četiri decenije, u našem pokretu, dolazila do izražaja Titova snažna volja, jasna misao, odlučan i hrabar stav, u svim prelomnim trenucima i odlukama.

Drug Tito je tesno sarađivao sa najvećim ličnostima revolucionarnog pokreta u Trećoj internacionali: Pikom, Toljatijem, Dimitrovom, Kuustinenom i drugima. Bilo je to sudbonosno vreme, vreme latentne krize u radničkom i komunističkom pokretu, krize koju je pothranjivao birokratski dogmatizam i sklerozitirao revolucionarni polet, sapinjao revolucionarni zanos. U to vreme antifašizam je predstavljao ne samo mobilizatorski faktor da ljudski rod preživi, već i putokaz u drukčije, demokratskije i pravednije odnose među ljudima.

Svi smo mi imali prilike da upoznamo duboki smisao koji je drug Tito imao za realan život i tačno osećanje mere. Oduvek se suprotstavljao receptima i dogmama, ali je kao niko umeo da u opštem sagleda pojedinačno, kao i ono najindividualnije u kolektivnom. Ta moć druga Tita nije bila nešto naučeno, sam je on bio jedan od tih proletera, eksploatisanih i porobljenih, proganjanih i osuđivanih. Njegovo vizionarstvo je i proizlazilo u stvari iz životnog mu iskustva, iz sposobnosti da život uvek gleda maksimalno otvorenih očiju i budnih čula. Brojne strateške odluke od prelomnog značaja za našu revoluciju nosile su uvek utisnut u sebi pečat njegovog umeća da realno i dalekovido sagleda pojave, misli o njima i donosi zaključke na osnovu svojih životnih saznanja, ali i na osnovu sposobnosti da poveže

u organsku celinu i vrlo udaljene elemente istorodnih tendencija i kretanja. To ukazuje, dakako, i na, neviđenu u nas, snagu njegove ličnosti.

Borbu protiv frakcija u Partiji započeo je 1928. godine u Zagrebu. I tek kad je došao na čelo Partije, pošlo mu je za rukom da je okonča. On nije vršio nikakve progone frakcionaša. On je pred sve komuniste postavio jasne ciljeve i zadatke. Jedinstvo akcije je postalo njihova posledica. Zahvaljujući tako postignutom jedinstvu, Komunistička partija Jugoslavije je i mogla uspešno proći kroz sve oluje vremena i okršaje.

Izuzetno važna i dalekovida je bila orijentacija druga Tita da se u Partiju primaju ljudi koji uživaju poverenje sredine gde žive i rade, oni koji uživaju ugled poštenih i borbenih ljudi. Takvi ljudi su i postajali članovi Partije. Oni su imali uticaja na ljude oko sebe zahvaljujući svojoj borbenosti, a naročito svom ličnom životu. Njihov visoki moral i svest rečito pokazuje činjenica da je od 12.000 članova, koliko je Komunistička partija imala uoči rata, 9.000 poginulo u narodnooslobodilačkoj borbi. To je komuniste u očima masa učinilo ljudima dostojnim poverenja.

Zaključujući Petu zemaljsku konferenciju, uoči napada Hitlerove Nemačke i fašističke Italije na Jugoslaviju, usred najdublje ilegalnosti, Tito je rekao: »Drugovi, pred nama su odlučujući dani. Naprijed sada u konačnu borbu. Iduću konferenciju moramo održati u oslobođenoj zemlji i od tuđina, i od kapitalista«. Tita nije zbunila tama pretećeg fašizma, niti ga je impresionirala sila njegovog oružja.

Kada je naša zemlja bila pregažena, izdana, raskomadana, kada su po njoj vrveli okupatori, kvislinzi i petokolonaši, rukovodstvo Partije, na čijem je čelu bio drug Tito, hladnokrvno je donelo odluku o podizanju sveopšteg ustanka, o neprestanim borbama kao načinu omasovljenja ustanka i njegovog prerastanja u ratnog činioca s kojim moraju računati i neprijatelji i saveznici.

Bilo je to više nego hrabrost i više nego vizionarstvo!

Komunistička partija Jugoslavije je bila jedina koja se izjašnjavala za jedinstvo Jugoslavije i koja je razvila borbu u svim zemljama Jugoslavije.

Danas se tek može videti od kakvog je dalekosežnog značaja bila odluka da se svuda na oslobođenoj teritoriji, umesto starih organa vlasti, stvaraju novi — narodnooslobodilački odbori, od kakvog su istorijskog značaja bile odluke AVNOJ-a u Jajcu 1943. godine, o stvaranju jednog predstavništva svih naroda i narodnosti Jugoslavije, kao i Nacionalnog komiteta Jugoslavije.

Nacionalno pitanje za druga Tita bilo je centralno pitanje revolucionarne borbe i jedinstva Jugoslavije. Isticao je da svaka nacija treba da preuzme odgovornost za svoju sudbinu, a Komunistička partija treba da bude avangarda i da nastoji da postane osnovna snaga nacije, da podstiče na saradnju i veze sa drugim narodima i narodnostima.

U ovoj, za Jugoslaviju sudbonosnoj orijentaciji, nalazi se i klica osnova i principa saradnje naše zemlje sa drugim narodima i državama, principi samostalnosti i nemešanja u stvari drugih, što je aktuelno i za odnose među socijalističkim zemljama i komunističkim partijama.

Titu i našoj Partiji bilo je jasno da ne može biti masovne borbe, ako mase nisu svesne da se bore i za bolji i pravedniji život. I to uprkos postojećoj tezi u međunarodnom komunističkom pokretu da se antifašistička borba ne sme vezivati sa socijalnom revolucijom. To je bilo fundamentalno pitanje našeg revolucionarnog antifašističkog ratovanja. Otuda smo mogli krenuti već s početka na opštenarodni ustanak, a ne na diverzije, otuda nismo morali čekati da budemo oslobođeni od drugih.

Pri tome je naša revolucija bila svesna svojih međunarodnih obaveza, kako onih internacionalističkih, tako i onih širih, koje su se ticale zajedničke borbe protiv fašizma, uopšte. Ona je vezivala za sve vreme rata 30-tak nacifašističkih i drugih okupatorskih i kvislinških divizija — tri puta više nego što ih je bilo na afričkom frontu.

Godina 1948. bila je isto tako jedna od prelomnih u istoriji našeg pokreta pod rukovodstvom druga Tita. Postavilo se ovog puta pitanje odnosa među socijalističkim zemljama i komunističkim partijama, pitanje nezavisnosti, ravnopravnosti, poštovanja suverenosti i samostalnog puta u razvoju socijalizma. Tito se ni tada nije priklonio, ni pokorio. On je verovao u revolucionarnu istinu i u pravdu. Nije pravio ustupke u pitanjima tako značajnim za sudbinu naše zemlje, pa i za budućnost međunarodnog komunističkog pokreta.

Iz humanog karaktera naše revolucije, njene masovnosti, iz iskustava narodnooslobodilačkih odbora, iz vere u snagu masa, rodilo se, pre tri decenije, naše samoupravljanje. Drug Tito je obeležio početak toga istorijskog puta evocirajući i čineći praksom čuvenu Marksovu parolu: »Fabrike radnicima«. To je ogromno doprinelo čvrstini naše višenacionalne zajednice i obezbedilo demokratsku i humanističku sadržinu socijalizma.

Drug Tito je znao i osećao da u teškim vremenima koja su prošla, ali i za vremena koja su na vidiku, Partiji nije, radi jedinstva

revolucionarne akcije, dovoljna samo disciplina. Potrebno joj je i oživotvorenje maksimalno moguće demokratičnosti kao i poštovanje partijskog javnog mnjenja od strane foruma. Nije slučajno drug Tito, budući uvek za čvrstu disciplinu, bio istovremeno protiv »sećenja glava« ljudima koji u svom radu čine izvesne greške. Taj princip drugarstva i poverenja, humanističkog odnosa prema čoveku, ostaje kao naše dragoceno nasleđe.

Biću socijalističke Jugoslavije tuđe je vezivanje za bilo koji blok. To je Tito jasno video i duboko je verovao da već samo postojanje blokova povećava ugroženost sveta. Zbog toga je i stupio u istorijsku akciju, kao jedan od osnivača nesvrstanog pokreta. U istom duhu drug Tito je isticao nužnost ravnopravnih odnosa među komunističkim partijama i socijalističkim zemljama.

Zato je drug Tito simbol ne samo za nas, već i u širokim svetskim razmerama: simbol humanog socijalizma, slobodne misli, stvaralaštva, borbe za pravdu, za bratstvo i jedinstvo, za ravnopravne odnose, za svet bez rata.

Drug Tito ostaje u našim osećanjima i u istoriji neponovljiv primer.

Tito fizički odlazi iz naše sredine. Iz naših redova odlazi revolucionar i ratnik, radnik i državnik, Vrhovni komandant i Predsednik, čovek koji je oličavao našu smelost i našu borbu, našu volju i naše težnje, naš mir i našu slobodu, drug naš voljeni — Tito.

Neće više biti onog glasa koji je tako često govorio u naše ime. Koji je u teškim trenucima podizao našu borbenost i moral, snažio naša uverenja, radovao se sa nama našim uspesima, ali i oštro uočavao slabosti i smetnje koje bi mogle ugroziti naš razvoj i stvaralaštvo masa.

Rastajemo se fizički od druga Tita. Ali, ostaju njegova dela i njegove ideje kao trajni putokaz naše borbe. Ostaju naše obaveze i odgovornosti da dalje radimo na velikom delu koje smo sa Titom stvarali.

Tito odlazi, ali ostaće naša neizbrisiva ljubav i poštovanje prema njegovoj velikoj ljudskoj i državničkoj figuri. Nadahnjivaće nas njegova neustrašiva snaga volje i odlučnost u akciji.

Učio nas je svojim velikim primerom da delimo sudbinu sa svojom zemljom i narodom.

Rastajemo se od Tita. Ali, on nam je ostavio odgovor na pitanja koja nam se i u ovom trenutku postavljaju — ko smo, šta smo, kako ćemo nastaviti naš put, održati se i napredovati. Mi smo sa Titom dovoljno sazreli i očvrstnuli u svesti da možemo opstati kao čvrsta i

monolitna zemlja samo kao ravnopravna socijalistička zajednica svih naših naroda i narodnosti. Kao društvo samoupravljača u kojem je radni čovek i njegov interes merilo socijalističkog i društvenog napretka. Da je naša budućnost u tome da ostanemo nesvrstana Jugoslavija, da budemo svoji na svojoj zemlji, uprkos svim nepravilnostima i olujama koje bi nas mogle zadesiti. Bratstvo i jedinstvo, samoupravljanje i nesvrstanost su tri temeljna principa na kojima je počivala i počiva i na kojima će se i dalje odlučno razvijati Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija.

Danas, naša sudbina je u našim rukama. Ona je postala naša svest, naše srce i naš um. Nezavisna socijalistička zajednica bratskih naroda, zemlja aktivna u borbi za mir, za svestranu međunarodnu saradnju na principima ravnopravnosti i nezavisnosti naroda, to će i dalje biti Titova i naša Jugoslavija.

Rastanak sa drugom Titom zadaje bolan udarac srcima svih naših ljudi. Srcima svih mnogobrojnih ljudi sveta koji su ga poznavali, ili slušali o njemu. Tito je istinski čovek ovog veka, čovek epohe, kako su ga ovih dana nazvali poštovaoci u svetu. Ponosimo se što smo Titovi savremenici. Prema onome što je ostavio iza sebe Tito je i čovek iz budućnosti. Nema te sile koja bi mogla da pomrači njegovo delo, da pomrači baklju koju je tako dugo nosio i proneo kroz mnoge tame i nevremena.

U ovom teškom trenutku stojimo pognutih glava u znak dubokog poštovanja. Stojimo čvrsto zbijeni pred odgovornošću koju samo ujedinićemo možemo ispuniti. Naslednici Titovog dela biće ne samo savremenici već i generacije koje će nastupati, nadahnute Titovim primerom i borbom.

Pred nama je ogromna moralna obaveza da nastavimo to veliko delo i da potvrđujemo naše reči novim rezultatima.

Velika hvala i slava drugu Titu!